

فقه تطبیقی

بخش جزایی

آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

تهران

۱۳۸۴

الهيات (فقه و مباني حقوق اسلامي)

موسوی بجنوردی، محمد، ۱۳۹۵.

فقه تطبیقی: بخش جزایی / محمد موسوی بجنوردی. — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت): پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی: دانشگاه تربیت معلم، ۱۳۸۵.

هشت، ۱۸۴ ص. — (سمت: ۱۰۰۴: الهیات (فقه و مبانی حقوق اسلامی): ۸) بها: ۱۳۰۰۰ ریال.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

ص.ع. به انگلیسی: Mohammad Musavie Bojnurdi. Comparative Theology

Criminal Approach.

چاپ قبلی: پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، ۱۳۸۲ (۲۷۲ ص.).

۱. حقوق جزا (فقه) — مطالعات تطبیقی. ۲. فقه تطبیقی. الف. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). ب. پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی. ج. دانشگاه تربیت معلم. د. عنوان.

۲۹۷/۳۷۵

ف ۸۳/م ۱۹۵/ BP

کتابخانه ملی ایران

۸۴.۴۶۳۳۴

فقه تطبیقی: بخش جزایی

آیت‌الله سید محمد موسوی بجنوردی

پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی، دانشگاه تربیت معلم و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، شماره انتشار ۱۰۰۴، الهیات (فقه و مبانی حقوق اسلامی)، شماره ۸

چاپ اول سمت: زمستان ۱۳۸۴

تعداد: ۱۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

قیمت: ۱۳۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشنندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و جز اینها برای ناشران محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

خیابان انقلاب، خیابان دوازده فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، پژوهشکده

مراکز بخش: امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی، تلفن ۵۶۴۰۷۸۰۱، نمابر ۵۶۹۵۵۷۳۹

خیابان شهید دکتر مفتاح، شماره ۴۹، دانشگاه تربیت معلم، تلفن ۵۸۳۱۱۸۶۶، نمابر ۸۸۸۲۵۵۸۰

بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبروی پمپ گاز، سازمان مطالعه و

تدوین (سمت)، تلفن ۴۴۲۴۶۲۵۰-۲، نمابر ۴۴۲۴۸۷۷۷۸.

پیشگفتار ناشران

نیاز گسترده دانشگاهها به منابع و متون درسی با نگرش اسلامی در رشته‌های علوم انسانی و محدود بودن امکانات مراکز علمی و پژوهشی که خود را موظف به پاسخگویی به این نیازها می‌دانند، ایجاب می‌کند امکانات موجود با همکاری دانشگاهها و مراکز پژوهشی در مسیر اهداف مشترک به خدمت گرفته شود و افزون بر ارتقاء کیفی و کمی منابع درسی از کارهای تکراری جلوگیری به عمل آید. به همین منظور پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی، دانشگاه تربیت معلم و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، اولین کار مشترک خود را با انتشار کتاب فقه تطبیقی: بخش جزایی به جامعه علمی کشور عرضه می‌نمایند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته‌های فقه و مبانی حقوق اسلامی و حقوق جزا به عنوان منبع اصلی درس «فقه تطبیقی» تدوین شده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی، سایر علاقه‌مندان و پژوهشگران نیز از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی، ناشران را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: مطالعه تطبیقی منابع حقوق اسلام
۳	منابع حقوق اسلامی از دیدگاه شیعه
۳	۱. کتاب
۱۵	۲. سنت و اجماع
۳۶	۳. عقل
۵۳	ادله اربعه و تکامل تاریخی و اجتماعی بشر
۵۳	الف) از دیدگاه شیعه
۵۴	ب) از دیدگاه عامه
۵۴	منابع حقوق اسلامی از دیدگاه اهل سنت
۵۴	۱. قیاس
۶۲	۲. مصالح مرسله
۶۲	الف) مفهوم مصالح مرسله
۶۲	ب) ادله حجیت مصالح مرسله
۷۱	۳. استحسان
۷۱	الف) مفهوم استحسان
۷۲	ب) جایگاه استحسان در احکام شرعی
۷۵	۴. سد ذرایع - فتح ذرایع
۷۵	الف) مفهوم لغوی و اصطلاحی
۷۶	ب) قلمرو اجرای سد ذرایع - فتح ذرایع
۷۶	ج) فتح الذرایع از دیدگاه امامیه
۷۷	د) سد الذرایع از دیدگاه امامیه
۷۸	۵. سنت صحابی

۷۸	دلایل حجیت سنت صحابی
۷۹	نقد و بررسی
۸۱	۶. مذهب صحابی
۸۱	نقد و بررسی دلایل مذهب صحابی
۸۲	۷. ماهیت تقسیمات احکام
۸۲	شناخت مفهوم حکم شرعی
۸۳	اقسام حکم شرعی
۸۷	فصل دوم: مطالعه تطبیقی کیفر قصاص
۸۷	تعریف قتل
۸۷	انواع قتل
۸۹	شرایط قصاص
۸۹	۱. تساوی و تکافؤ در اسلام
۸۹	۲. تساوی و تکافؤ در حریت
۹۰	استثنائات قصاص (موارد عدم اجرای قصاص)
۹۱	طرق اثبات قتل
۹۲	قاعده لوٹ و قسامه
۹۲	الف) مفهوم قسامه
۹۲	ب) تاریخچه قسامه
۹۵	ج) ماهیت و احکام قسامه
۹۹	جایگاه تعهد در حالف
۱۰۰	دلالت قاعده لوٹ
۱۰۰	ملاک تشخیص شبهات حکمیه و موضوعیه
۱۰۱	شرایط حالف
۱۰۳	جایگاه تکرار سوگند در قسامه
۱۰۴	ادعای ولی دم مبنی بر نداشتن قوم و خویش و تکریر ایمان
۱۰۶	فصل سوم: نگرشی جدید بر قانون دیات
۱۰۶	سیر تاریخی پیدایش نظام دیات
۱۰۶	۱. در عصر جاهلیت

۱۰۸	۲. در حقوق رُم
۱۰۹	۳. حقوق آنگلوساکسون
۱۰۹	۴. مجموعه قوانین حمورابی
۱۱۰	۵. نظام دیات در دین اسلام
۱۱۱	ماهیت حقوقی نظام دیات
۱۱۲	نظر فقهای مذاهب اربعه
۱۱۳	کاوشی در عناوین ششگانه نظام دیات
۱۱۵	نظر اهل سنت
۱۱۷	دینار
۱۱۸	درهم
۱۱۹	حَلَه
۱۲۰	فصل چهارم: حدود
۱۲۰	قاعده تدرأ الحدود بالشبهات
۱۲۰	الف) مدارک و مستندات قاعده
۱۲۳	ب) دلالت قاعده
۱۲۵	ج) ملاک در عروض شبهه
۱۲۸	د) دامنه شمول قاعده
۱۳۱	سرقت
۱۳۱	الف) شرایط اجرای حد
۱۴۰	جایگاه توبه در سقوط حد قطع دست دزد
۱۴۰	ب) شرایط مال سرقت شده
۱۴۳	سرقت در قحط سالی
۱۴۳	تطبیق دیدگاه علمای عامه و امامیه در حد سرقت
۱۴۴	تطبیق دیدگاه علمای عامه و امامیه در مال دزدیده شده
۱۴۵	حرز اشیاء
۱۴۷	فصل پنجم: محاربه و افساد فی الارض
۱۴۷	۱. بحث لغوی
۱۴۷	۲. حرب و محاربه در قرآن

۱۴۸	۳. شأن نزول آیه شریفه ۳۳ سوره مائده
۱۵۰	۴. محارب کیست؟
۱۶۰	۵. مجازات محارب در روایات
۱۶۷	۶. کیفیت اجرای کیفرهای چهارگانه
۱۶۷	الف) قتل
۱۶۸	ب) به دار آویختن
۱۶۹	نظر علمای اهل سنت
۱۷۰	ج) قطع دست و پا در جهت خلاف هم
۱۷۳	د) نفی بلد (تبعید)
۱۷۵	۷. نقش توبه در محاربه و اجرای مجازات آن
۱۷۹	طرق اثبات محاربه
۱۷۹	۱. بینه
۱۷۹	۲. اقرار
۱۸۰	۳. علم قاضی
۱۸۳	نتیجه
۱۸۴	گزیده منابع

پیشگفتار

«الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على خير خلقه محمد و آله الطاهرين و
اللعن الدائم على اعدائهم اجمعين الى يوم الدين».

مسلمين در تبين مباني توحيد، نظير صفات ثبوتيه، اراده، علم و كيفيت تكلم
خداوند، حسن و قبح عقلي، رابطه كارهاي انسان با اراده الهی و ... دچار اختلاف نظر
شده‌اند كه اين اختلاف، باعث به وجود آمدن سه مكتب بزرگ كلامی، يعني: شيعه،
معتزله و اشاعره شده است. همچنين استنباط مسلمين از اصول مذهب نيز نظير
انتصابي يا انتخابي بودن امام، يا لزوم و عدم لزوم عصمت براي امام، يكسان نبوده و
باعث پيدايش دو فرقه بزرگ اسلامي، يعني: شيعه و سني شده است.

اختلاف نظر مسلمين، علاوه بر حيطه اندیشه‌هاي ديني در مباني درك شريعت
و معارف فقهی نيز ديده شده است.

از وجود اختلاف در مباني درك شريعت نيز كه استنباط و روش استخراج احكام
شرعی از منابع اوليه است و همچنين اختلاف در فروعات شرعی، پنج مكتب (مذهب)
بزرگ فقهی يعني: جعفري، شافعي، حنبلي، مالكي و حنفي به وجود آمده است.

نگارنده سعی دارد تا به بررسی ارکان پيدايش اختلاف اين مكته‌ها پردازد و از
آنجا كه اين بررسی با تحليل مسائل فقهی اين پنج مكتب همراه است، لذا از آن به
عنوان فقه تطبيقي تعبير شده است.

كتاب حاضر در خصوص فقه تطبيقي (فقه مقارن) است كه بر حسب موضوع
حاوي مقايسه بين فقه مذاهب خمس و روشهای استدلال فقهی آنان است.

شايدان ذكر است كه اين كتاب به بخش جزايی فقه تطبيقي پرداخته و بخشهای
ديگر در آينده مورد بررسی و جمع‌آوری قرار می‌گيرد. اميد است كه مورد نظر
دانشجويان و طلاب محترم قرار بگيرد.